

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

СТАРИНЕЦЬ БОГДАН ЮРІЙОВИЧ

Допускається до захисту:

в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої
політики, д.е.н., доцент

В.В. Лимар

« _____ » _____ 2022 р.

МІЖНАРОДНИЙ СУД І ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:

Чарських Ігор Юрійович., доцент кафедри
міжнародних відносин і
зовнішньої політики, к. і. н., доцент

Оцінка: ____ / ____ / ____

(бали за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

Вінниця – 2022

АНОТАЦІЯ

Старинець Б.Ю. Міжнародний суд і зовнішня політика України. Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця 2022.

У кваліфікаційній роботі розглянуто судочинство у Міжнародному суді, досліджено компетенцію Міжнародного суду, а також визначено поняття «юрисдикція Міжнародного суду». Досліджено порядок здійснення судочинства а також діяльність органів української Феміди в контексті міжнародного судочинства і задля досягнення зовнішньополітичних цілей та завдань української держави. Визначено пріоритети українсько–американських відносин та проаналізовано проблеми взаємодії в сучасних умовах війни Російської Федерації проти України. Досліджено міжнародні судочинні організації у якості чинника встановлення та забезпечення миру.

Ключові слова: Міжнародний суд, міжнародні інституції, зовнішня політика України.

50 с. Бібліограф.: 44 найм.

ABSTRACT

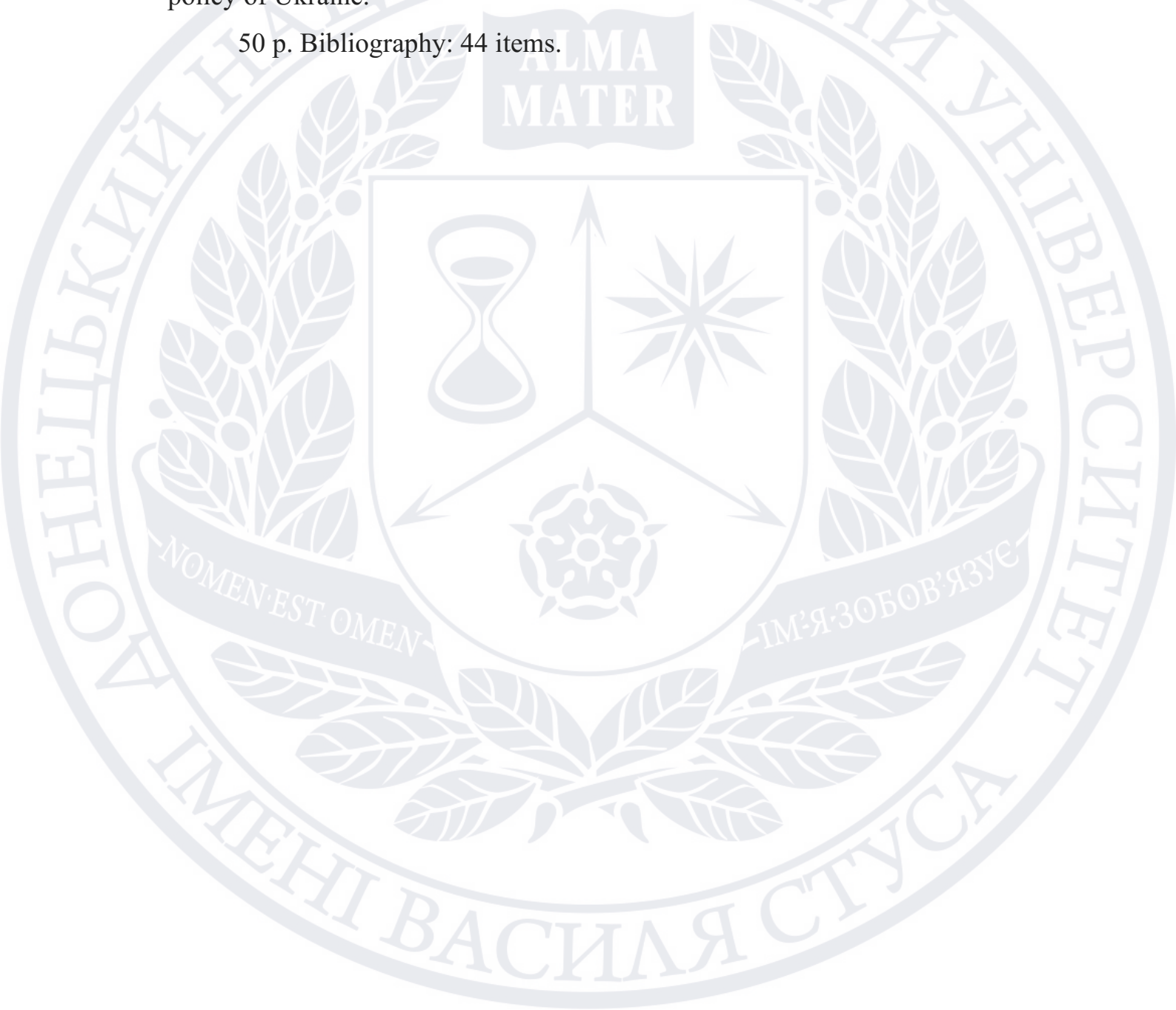
Starinets B. International Court of Justice and Ukraine's foreign policy. Specialty 291 «International Relations, Public Communications and Regional Studies». Visyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2022.

The first section of the qualification work considers the proceedings in the international court, examines the competence of the international court, defines the concept of "jurisdiction of the International Court of Justice". The section also considers the procedure for litigation. The International Judiciary as an integral part of the Ukrainian Themis has been studied. The second section considers the

main directions of Ukraine's foreign policy. The priorities of Ukrainian-American relations were also determined and the problems of cooperation in the modern conditions of Ukraine and the Russian Federation were analyzed. International judicial organizations as guarantors of peace have been studied.

Key words: International Court of Justice, international institutions, foreign policy of Ukraine.

50 p. Bibliography: 44 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. СУДОЧИНСТВО В МІЖНАРОДНОМУ СУДІ.....	8
1.1. Компетенція міжнародного суду.....	8
1.2. Загальні принципи судочинства в міжнародному праві.....	15
1.3. Міжнародне судочинство як складова частина ... Української феміди	19
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО СУДУ	24
2.1. Пріоритети українсько-американських відносин	24
2.2. Україна – Російська Федерація:	30
проблеми взаємодії в сучасних умовах	30
2.3. Міжнародні судочинні організації як гаранти	37
забезпечення миру	37
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	43

ВСТУП

Ідею створення постійного міжнародного суду висунув ще в XVII ст. Ян Амос Коменський. Велику увагу цій ідеї приділяли юристи-міжнародники, наприклад А. Н. Стоянов, Л. А. Камаровський. У праці Л. А. Камаровський «Про міжнародному суді», виданому в 1881 р, вперше були написані теоретичні обґрунтування і сформовані загальні організаційні засади діяльності постійного міжнародного суду як міждержавного органу, призначеного для запобігання переростання міжнародного зіткнення під час війни. Автор вважав, що міжнародний суд слід організувати, виходячи з таких принципів: незалежність суду, колегіальність, змагальність, публічність.

Виходячи з принципу суверенітету, звернення до суду повинно бути добровільним. З компетенції суду повинні бути виключені всі внутрішні справи держав. Рішення суду повинно бути обов'язковим.

Питання попередніх заходів є досить популярним і різностороннім через свою специфічність. Існує досить велика кількість проблем, пов'язаних із попередніми заходами. Це і поняття тлумачення попередніх норм, і питання щодо належності застосування їх у конкретній ситуації, адже вичерпного переліку цих заходів немає і Суд встановлює їх на свій розгляд зважаючи на їх доречність, необхідність і дієвість.

Питання участі та взаємодії України з іншими державами на міжнародними організаціями на міжнародній арені протягом тривалого часу досліджували такі науковці, як Андрейків А., Степаненко К., Бойко І., Підгородинська А., Дармін М., Плотніков О., Винокурова Л., Киричук А., Несина К., Савчук К., Мельничук О., Новінчук С., Толстов С., Ринейська Л. та інші.

Отже, **актуальність теми даної роботи** пояснюється тим, що питання попередніх заходів залишається не врегульованим ні на національному, ні на міжнародному рівні і тим, що стосовно цього питання наявна досить велика кількість суперечностей, що зумовило вибір теми бакалаврської роботи **«Міжнародний суд і зовнішня політика України»**.

Метою роботи є з'ясування важливості Міжнародного суду для зовнішньої політики України і того, як українська влада при визначенні цілей своєї зовнішньополітичної діяльності враховує наявність цієї поважної міжнародної установи, та наскільки Україні вдається використовувати Міжнародний суд для захисту своїх інтересів.

Згідно з метою роботи необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розглянути компетенцію міжнародного суду та дослідити порядок здійснення судочинства;
- визначити Міжнародне судочинство у співвідношенні з функціонуванням Української Феміди;
- визначити пріоритети українсько–американських взаємин;
- оглянути проблеми протиборства України та Російської Федерації в сучасних умовах.
- дослідити міжнародні судочинні організації як гарантії забезпечення миру.

Об'єктом дослідження є міжнародно-правові аспекти зовнішньополітичного середовища України.

Предметом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають з приводу можливостей і в процесі захисту інтересів України у Міжнародному суді.

Методи дослідження: формально-логічний, системний, гносеологічний.

Формально-логічний метод допоміг сформулювати відповідні висновки під час підведення підсумків кожного розділу та підрозділу.

Системний метод надав можливість дослідити види міжнародних судових установ та міжнародних організацій в цілому.

Гносеологічний метод було використано під час з'ясування поняття міжнародної судової установи.

Наукова новизна. Дана робота є комплексним дослідженням важливості Міжнародного суду для зовнішньої політики України і того, як українська влада при визначенні цілей своєї зовнішньополітичної діяльності враховує наявність цієї поважної міжнародної установи, та наскільки Україні вдається використовувати Міжнародний суд для захисту своїх інтересів.

Практичне значення роботи: положення та висновки, які оформляються при написанні роботи, можуть бути використані для проведення наукових досліджень, для використання в навчальних дисциплінах для студентів вищих навчальних закладів.

Структура роботи. В роботі є в наявності у якості основних складових частин: вступ, два розділи, шість підрозділів, висновки, список використаних джерел, який складається з 44 найменувань. Загальний обсяг роботи – п'ятдесят сторінок.

РОЗДІЛ 1. СУДОЧИНСТВО В МІЖНАРОДНОМУ СУДІ

1.1. Компетенція міжнародного суду

На підставі ст. 92 Статуту ООН, Міжнародний Суд очолює судові органи головної міжнародної організації світу. Його головна мета – вирішення типових міжнародних спорів, які передані до Суду державами, що сперечаються. У п. 1 ст. 33 вказаний документ називає мирні засоби вирішення міжнародних спорів, найважливішим серед них є судова влада, а саме постійно діючий Міжнародний суд.

Усі члени Організації Об'єднаних Націй є одночасно членами Статуту Суду, і члени Організації Об'єднаних Націй можуть стати такими членами на умовах, визначених Генеральною Асамблеєю ООН за рекомендацією Ради Безпеки (ст. Статут ООН). Суд відкритий для кожної окремої справи та для держав, які не беруть участі в ньому на умовах, визначених Радою Безпеки (ст. 35 Статуту) [10, с.150]. Термін «юрисдикція Міжнародного суду» можна розглядати у двох значеннях: широкому та вузькому.

Під юрисдикцією в широкому розумінні зазвичай розуміють весь обсяг повноважень суду, закріплений у положеннях установчого акта. Так, у Статуті Міжнародного Суду Розділ II називається «Юрисдикція Суду» і складається з п'яти статей. Правда, питання належної юрисдикції, тобто повноважень Суду, викладених у статтях 36 і 37, а також частина повноважень зафіксовані в розділі «Судовий розгляд» та у розділі IV «Консультативні висновки». Включено в положення Статуту Міжнародного Суду, юрисдикція широко визнається державою на момент прийняття її до членства в ООН, яка раніше висловила свою згоду на обов'язковість її виконання Статутом Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного

Суду як невід'ємна частина Статуту, або коли держава приєднується до Хартії. за спеціальною процедурою, не ставши членом ООН[29].

Проте одне приєднання до Статуту Міжнародного суду ще не означає, що держава визнає право Суду розглядати будь-який спір, пов'язаний з цією державою. Для вирішення конкретного спору необхідна додаткова згода сторін спору, яка може бути виражена різними способами і в різні періоди часу на момент виникнення спору. Наявність вимоги щодо додаткової згоди пояснюється факультативністю юрисдикції Міжнародного суду. Якби такої вимоги не було, то юрисдикція Міжнародного Суду була б обов'язковою в строгому сенсі цього слова, а її обсяг, як загалом, так і в окремих випадках, визначався б лише положеннями Статуту.

Під юрисдикцією в широкому розумінні зазвичай розуміють весь обсяг повноважень суду, закріплений у положеннях установчого акта. Так, у Статуті Міжнародного Суду Розділ II називається «Юрисдикція Суду» і складається з п'яти статей. Правда, питання належної юрисдикції, тобто повноважень Суду, викладених у статтях 36 і 37, а також частина повноважень зафіксовані в розділі «Судовий розгляд» (ст. 41 говорить про право Суду встановлювати тимчасові заходи для забезпечення прав кожної зі сторін) та у розділі IV «Консультативні висновки». Включено в положення Статуту Міжнародного Суду, юрисдикція широко визнається державою на момент прийняття її до членства в ООН, яка раніше висловила свою згоду на обов'язковість її виконання Статутом Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду як невід'ємна частина Статуту, або коли держава приєднується до Статуту за спеціальною процедурою, не ставши членом ООН[29].

Проте одне приєднання до Статуту Міжнародного суду ще не означає, що держава визнає право Суду розглядати будь-який спір, пов'язаний з цією державою. Для вирішення конкретного спору необхідна додаткова згода

сторін спору, яка може бути виражена різними способами і в різні періоди часу на момент виникнення спору. Наявність вимоги щодо додаткової згоди пояснюється факультативністю юрисдикції Міжнародного суду. Якби такої вимоги не було, то юрисдикція Міжнародного Суду була б обов'язковою в строгому сенсі цього слова, а її обсяг, як загалом, так і в окремих випадках, визначався б лише положеннями Статуту.

Однак на сьогоднішній день лише Суд Європейських Співтовариств має обов'язкову юрисдикцію у строгому розумінні серед міжнародних судових органів, однак суд з обмеженою матеріальною та особистою юрисдикцією. Що стосується Міжнародного Суду, то всі спроби надати йому справжню обов'язкову юрисдикцію, зроблені, коли Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду були прийняті на конференції в Сан-Франциско в 1945 році, провалилися, оскільки більшість держав вважав, що такий вид юрисдикції суперечить принципу суверенітету країн. В результаті Статут Міжнародного Суду залишає передачу спорів до Міжнародного Суду на розсуд сторін, а для тих держав, які бажають визнати юрисдикцію Суду над усіма або певними категоріями свого майбутнього суперечки, до Статуту було включено «факультативне положення про обов'язкову підсудність» [34, с.115].

Вимога щодо додаткової згоди сторін спору на розгляд справи в Міжнародному Суді прямо пов'язана з юрисдикцією Суду у вузькому сенсі. Фактично така юрисдикція є обсягом повноважень Міжнародного суду, визначеним сторонами спору в документі чи документах, які є підставою для порушення процедури розгляду цього спору. Джерелами цієї юрисдикції є: по-перше, спеціальна угода (компроміс), в якій сторони спору наводять вичерпний перелік питань, що передаються до Суду; по-друге, дві або більше односторонніх заяв сторін, які в сукупності встановлюють між сторонами договірні відносини особливого роду та містять різні застереження щодо

юрисдикції Суду; по-третє, положення низки міжнародних договорів, що передбачають передачу до Міжнародного Суду спорів, що виникають внаслідок тлумачення та застосування лише цих договорів, а також інших конкретних актів, якими виражається згода сторін для розгляду. судом будь-якого спору.

Практика Міжнародного Суду показує, що саме встановлення наявності юрисдикції у вузькому сенсі є першочерговим завданням Суду в кожній прийнятій ним до розгляду справі. Це твердження підтверджується, зокрема, витягом з рішення Суду про його юрисдикцію у справі Ноттебома: суд взагалі не займається визначенням значення терміну «юрисдикція». Він має визначити обсяг і значення відповідної назви юрисдикції в цьому випадку. Тому на початку свого розгляду Міжнародний Суд завжди звертає увагу на питання юрисдикції.

Встановлення юрисдикції зазвичай є проблемою там, де вона є створений положеннями статті 36 Статуту Суду, особливо якщо одна із сторін заперечує юрисдикцію Суду.

Співвідношення юрисдикції в широкому і вузькому сенсі відіграє надзвичайно важливу роль у діяльності Міжнародного Суду ООН, оскільки без їх збігу не буде право Суду розглядати конкретну справу. Як зазначає Дж. Фіцморис, суд, який володіє з юрисдикцією в широкому сенсі може бути або не мати юрисдикції щодо конкретного спору, з іншого боку, відсутність юрисдикції в широкому сенсі в будь-якому випадку тягне за собою неможливість розгляду цього спору шляхом суд [38, с.43].

Отже, Компетенція Міжнародного Суду визначена в Розділі II (статті 34-38), а також у Розділі IV (статті 65-68) Статуту Суду. Ці глави Статуту встановлюють межі компетенції Міжнародного Суду.

По-перше, юрисдикція Суду поширюється лише на спори між державами. Суд не може розглядати спори між приватними особами та

державою і, тим більше, спори між приватними особами. Але суперечки між державами можуть розглядатися лише за згодою всіх сторін. Таким чином, компетенція Суду для держави є не обов'язковою, а факультативною. Рішення про надання Суду лише факультативної компетенції було прийнято після досить напруженої боротьби з чималою кількістю прихильників обов'язкової компетенції Суду на конференції в Сан-Франциско в першому комітеті 4-ї комісії більшістю голосів.

Факультативний характер проявляється, зокрема, у тім, що, відповідно до пункту 1 статті 36 Статуту Міжнародного Суду, «до ведення Суду ставляться всі справи, які будуть передані йому сторонами...». Держави – учасники Статуту можуть, однак, визнати для себе компетенцію Суду обов'язковою по певних категоріях справ.

У Статуті Міжнародного Суду закладені кілька варіантів визнання за ним обов'язкової юрисдикції. Так, держава може виступити з відповідною заявою або бути учасником двосторонньої міжнародної угоди, що містить положення про обов'язкову юрисдикцію. До числа таких договорів ставляться мирні договори, договори про світ і співробітництво, про спільну експлуатацію природних ресурсів, про розмежування морських просторів і деякі інші. Клаузулу про обов'язкову юрисдикцію Міжнародного Суду містять також численна група багатобічних і насамперед універсальних міжнародних угод. Їхніми учасниками є більшість держав. Таким чином, обов'язкова юрисдикція Міжнародного Суду в договірному плані зізнається державою або в цілому, або із застереженням, або по конкретних категоріях міжнародних спорів.

Широко застосовувана практика застережень із заявою про визнання обов'язкової юрисдикції Суду істотно звужує межі дії останньої. На це звертали увагу, зокрема, у радянській міжнародно-правовій літературі. Так, наприклад, Ф. Кожевніков і Г. Шармазанашвілі відзначають: «... Більшість

держав, визнавши обов'язкову юрисдикцію Суду, зробили такі застереження, які значно обмежують її, викликаючи ускладнення в діяльності Міжнародного Суду» [23, с.67].

У юридичній літературі зазвичай виділяють чотири види застережень, які, по суті, є звичайними нормами міжнародного права. Йдеться про виключення з обов'язкової юрисдикції Суду спорів, що впливають із ситуації чи фактів, що мали місце до прийняття заяви; за умови взаємності; про відсутність підсудності спору, які по суті належать до внутрішньої компетенції держави; про часткове виключення з обов'язкової юрисдикції Суду спорів, пов'язаних з виконанням і тлумаченням багатосторонніх конвенцій.

Поряд із заявами держав, обов'язкова юрисдикція Міжнародного Суду передбачається цілим рядом міжнародних конвенцій, що регулюють деякі спеціальні області міжнародних відносин. У них, як правило, досить жорстко фіксуються умови й порядок передачі на Суд розгляд спорів, що стосується тлумачення або застосування цих конвенцій. Я хотів би послатися як приклад на Факультативний протокол про обов'язковий дозвіл спорів до Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 року. Стаття І протоколу говорить: «Суперечки по тлумаченню або застосуванню конвенції підлягають обов'язковій юрисдикції Міжнародного Суду й відповідно можуть передаватися в цей Суд за заявою будь-якої країни в суперечці, що є учасником теперішнього Протоколу» [10, с.150].

Таким чином, незважаючи на відносно низький рівень визнання обов'язкової юрисдикції Міжнародного Суду ООН, останній, тим не менш, наділений у ряді справ досить широкими повноваженнями, що свідчить про великий потенціал Суду. Загальновизнано, що держава-позивач має обґрунтувати компетенцію Суду щодо розгляду спору по суті. Більше того, саме на цю державу покладено обов'язок довести наявність спору та його

правову природу. На додаток до своїх належних судових функцій, Суд має право надавати консультативні висновки з будь-якого юридичного питання на запит будь-якої установи, уповноваженої робити такі запити відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй або відповідно до цієї Хартії. Консультативний висновок Міжнародного суду є лише вираженням думки міжнародних суддів з певного правового питання міжнародного права. Він не є обов'язковим і жодним чином не зобов'язує орган, який звернувся до Міжнародного суду за консультативним висновком.

Таким чином, незважаючи на відносно низький рівень визнання обов'язкової юрисдикції Міжнародного Суду ООН, останній, тим не менш, наділений у ряді справ досить широкими повноваженнями, що свідчить про великий потенціал Суду. Загальновизнано, що держава-позивач має обґрунтувати компетенцію Суду щодо розгляду спору по суті. Більше того, саме на цю державу покладено обов'язок довести наявність спору та його правову природу.

На додаток до своїх належних судових функцій, Суд має право надавати консультативні висновки з будь-якого юридичного питання на запит будь-якої установи, уповноваженої робити такі запити відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй або відповідно до цієї Хартії. Консультативний висновок Міжнародного суду є лише вираженням думки міжнародних суддів з певного правового питання міжнародного права. Він не є обов'язковим і жодним чином не зобов'язує орган, який звернувся до Міжнародного суду за консультативним висновком.

1.2. Загальні принципи судочинства в міжнародному праві

У процесі застосування міжнародних норм загальні принципи права відіграють істотну роль, часто стають підґрунтям правотворчості міжнародних судів, одночасно визначаючи її правові межі.

Застосування загальних принципів права усуває прогалини у міжнародному праві, усуває колізії норм міжнародного судочинства, забезпечує «авангардне» регулювання нововиявлених відносин. Принципи є керівними началами у формуванні і реалізації норм міжнародного права, правовою базою всієї міжнародно-правової системи, яка є результатом розвитку ґрунтовних принципів, як найвищих імперативів системи [2, с. 64].

Загальні принципи судочинства виступають не лише елементом міжнародного права, а в першу чергу частиною права, що має бути застосовуване Міжнародним трибуналом (далі – МТ) в силу уповноважуючого положення його Статуту. У той час, коли окремі автори вважають загальні принципи права поряд із міжнародними договорами та звичаями формальними джерелами міжнародного права, інші називають їх лише засобами для застосування звичаєвих і договірних норм. Також в доктрині існує думка, що загальні принципи становлять лише допоміжне джерело міжнародного права.

Зупинимось на розумінні загальних принципів права як джерела права, що має особливе значення для свободи здійснення судочинства міжнародними судами.

Науковці та практики стверджують, що посилення міжнародних судів на загальні принципи права само по собі є елементом суддівської активності, а санкціонування цієї практики означає визнання за суддями певного рівня свободи, зловживання якою може призвести до порушення суддею межі застосування права та надати його діяльності правотворчого характеру.

Як правило, органи міжнародного правосуддя дотримуються досить високих стандартів при виявленні загальних принципів права в національному законодавстві. Аналіз національних правових актів у контексті розгляду питання про існування того чи іншого загального принципу права не є механічним у тому розумінні, що відповідні положення у внутрішньодержавних нормативно-правових актах не завжди передбачають наявність загального принципу права, що шукається [2, с. 66].

Конструкція загальних принципів права настільки мінлива, що їх застосування міжнародними судами за певних умов може бути квазіправотворчістю, що шкодитиме частому зверненню до суду, якщо він не дотримуватиметься засади передбачуваності судової практики.

Рішення міжнародних судів можуть стати внеском в розвиток міжнародного права шляхом його поступового формування. Якби судді могли застосовувати лише договірні та звичаєві норми, в окремих справах це могло б їх змусити застосовувати положення поп Ідієі (законодавча лакуна, прогалина). Разом із тим відкриття в процесі застосування права прихованих правових норм у вигляді загальних принципів не варто ототожнювати з правотворчою роллю міжнародних судів.

Загальні принципи права характеризуються високим рівнем узагальнення й абстракції, що дозволяє в ході правозастосування визначати їхній зміст, правові наслідки та кореспондуючі зобов'язання сторін, що виникають з договірного та звичаєвого права в контексті конкретної справи. Загальні принципи, на противагу нормам, навіть загальним нормам права, означають, що це не є звичайна норма (в сенсі вказівки чи заборони), а положення, яке підкреслює норму та її пояснює чи надає їй обґрунтування. У разі виникнення суперечностей щодо того, яка норма має бути застосована, вирішення буде залежати від того, який принцип закладено в основу норми і який переважатиме в конкретній справі. Принципи надають судді певну сфе-

ру свободи, оскільки не диктують конкретного вирішення, а надають аргументи для прийняття певного рішення. Норми права та принципи права виступають аргументами в обґрунтуванні рішень, але відіграють різну роль в логіці аргументації. Це означає, що визначення сфери дії норм права належить до компетенції законодавця (у контексті міжнародного права - перш за все держав), а визначення сфери дії принципів права - суду.

Використання міжнародними судами категорії загальних принципів робить міжнародне право більш гнучким та дає змогу міжнародним судам виносити рішення, що не лише стають елементом цілісної системи міжнародного права, але й сприяють розвитку міжнародного права адекватно до потреб міжнародної спільноти. Таким чином, загальні принципи права є джерелом легалізації судових рішень, які розвивають міжнародне право.

Динамічність загальних принципів права пов'язана з їхньою абстрактною природою та сферою суддівського розсуду. Таким чином, загальні принципи забезпечують матеріальну комплектність правової системи, для якої важливе врахування суддею не лише літери, а й духу закону. Судова ідентифікація загальних принципів та заповнення прогалин в праві шляхом посилання на загальні принципи є ключовим напрямком розвитку міжнародного права.

Застосування загальних принципів права впливає із самої суті міжнародного судочинства. Для належної реалізації міжнародним суддею функції винесення рішення по представленій йому справі необхідно враховувати наступні аспекти: по-перше, кожен спір між суб'єктами міжнародного права регулюється міжнародним правом і може бути вирішений на основі норм міжнародного права; по-друге, правова система апріорі є цілісною, незважаючи на те, що окремі правовідносини можуть бути врегульовані не повністю. Така ситуація має місце тому, що система міжнародного права складається не лише з норм, встановлених державами в

договірному чи звичаєвому праві шляхом досягнення спільної згоди, але й тому, що його частиною є загальні принципи права. Тож прогалини в праві є лише уявними, бо, якщо дивитись на міжнародне право через призму загальних принципів права та аналогії національного права, існування прогалин малоймовірне.

Серед багатьох різноманітних положень, що науковці відносять до загальних принципів міжнародного права, слід підкреслити особливе значення процесуальних норм та правил юридичної техніки, що допомагають заповнювати прогалини у міжнародно-правовому регулюванні відносин у таких нових та відносно нових сферах, як сфера міжнародного кримінального права, міжнародного права захисту прав людини, міжнародного економічного права тощо. У будь-якому разі, незважаючи на досить рідке застосування загальних принципів права у практиці міжнародних судів, в умовах відсутності чітких міжнародно-правових норм договірному чи звичаєвому характеру вони мають значний потенціал регулятора міжнародних відносин [4, с. 200].

Отож міжнародне право є універсальною системою, оскільки являє собою організаційно цілісну, пов'язану систему права, а не випадковий набір норм, мало пов'язаних між собою. Загальні принципи відіграють впорядковуючу роль, вказуючи на спосіб застосування договірних та звичаєвих норм (наприклад, принцип добросовісності), а також роль інтерпретаційних правил при застосуванні інших норм. Особливе значення для збереження цілісності міжнародного права має опосередковане застосування загальних принципів права в рамках інтерпретаційних правил, що впливають з Віденської Конвенції про право міжнародних договорів 1969 року, до якої Україна приєдналась у 1986 році [5].

Для забезпечення цілісності системи міжнародного права також істотне значення має визначення ієрархічності загальних принципів права. Тут не

йдеться про загальні принципи права як джерела права, вищі за звичаєві чи договірні норми. Така диференціація має на меті визначення питомої ваги предмету регулювання принципу права. З цієї точки зору можемо говорити про базові принципи світового правопорядку, в тому числі про принципи права, що становлять частину правничої логіки, чи принципи, що є основою врегулювання всіх відносин, що регулюються даною галуззю права. Прикладами такого типу принципів є принцип добросовісності, принцип верховенства права та принцип суверенної рівності держав.

Роль загальних принципів права в здійсненні судочинства в міжнародному праві полягає в забезпеченні єдності міжнародного права як системи, що має важливе значення в контексті його фрагментації. Система права завжди має бути впорядкованою. Між нормами права, що належать до цієї системи права, формуються змістовні зв'язки, що дає змогу впорядкувати цілісно такі норми. Упорядкуванню норм права в цілісну систему в тому числі сприяють принципи права, як це бачимо на прикладі системи міжнародного права, незважаючи на такі специфічні характеристики, як відсутність централізованості процесу формування права, відсутності ієрархічності джерел права та відсутності суду з універсальною юрисдикцією, який би забезпечував одноманітність і цілісність міжнародного права.

1.3. Міжнародне судочинство як складова частина

Української феміди

Одним із основних принципів сучасного міжнародного права є принцип мирного співробітництва держав. Але все ж таки між державами, її юридичними та фізичними особами можуть виникати спори. Завданням

держав – членів ООН згідно зі ст. 2 Статуту ООН є вирішення міжнародних спорів мирними засобами, не піддаючи загрозі міжнародний мир і безпеку народів.

Вперше універсальний міжнародний суд був створений в 1921 р в рамках Ліги Націй. Їм стала Постійна палата міжнародного правосуддя. У ст. 14 Статуту Ліги Націй так були визначені її основні функції: «Ця палата буде відати всіма спорами міжнародного характеру, які сторони передадуть їй. Вона буде також давати консультативні висновки з усіх питань, які будуть внесені в неї Радою Ліги Націй або Асамблеєю». Держава могла заздалегідь оголосити про визнання обов'язкової юрисдикції Палати щодо будь-якого спору, який може виникнути в майбутньому з іншою державою, яка зробила таку заяву. У такому випадку держава могла звернутися в Палату і залучити до розгляду іншу державу, також визнала юрисдикцію Палати. Обов'язковою юрисдикцію Палати визнали деякі держави.

У другій половині XX в. практика створення міжнародних судових установ істотно розширилася. Фактичним наступником Постійної палати став, як іноді вважають, Міжнародний Суд ООН. В даний час створено і функціонує безліч міжнародних судових установ як на універсальному, так і на регіональному рівні. Міжнародні судові органи – це особлива група міжнародних установ, що створюються державами для врегулювання міжнародних суперечок шляхом застосування судової процедури. В основі такого створення лежить міжнародний договір [14, с.441].

Можливість звернення до суду для захисту своїх інтересів, відновлення порушених прав служить стримуючим фактором при спокусі вирішити суперечку не в правовому полі. Міжнародні суди спонукають держави дотримуватися взятих на себе міжнародних зобов'язань, забезпечуючи тим самим захист міжнародного правопорядку.

В даний час простежується тенденція до кількісного зростання міжнародних судів, їх диверсифікації, посиленню активності цих установ.

Концептуальним для розроблення законодавства про судову владу у відповідності з Конституцією є питання структурування судової системи в Україні.

Вже кілька років Україна живе за новою Конституцією. Настав час практичного перетворення її в життя. Цей дуже складний і не менш тривалий, ніж прийняття Конституції, період формування нової системи судів загальної юрисдикції, покладення на суди вирішення питання про арешт, тримання під вартою і затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів, а також про огляд та обшук житла особи має відбутися протягом п'яти років. І це зрозуміло, оскільки необхідно істотно переглянути чинне законодавство про судову владу і судочинство з тим, щоб воно відповідало нормам нової Конституції та нормама Міжнародного судочинства.

Не усі приписи Конституції для нас звичні і достатньо зрозумілі. Деякі з них ще буде необхідно всебічно обмірковувати і обговорювати з врахуванням правозастосовного досвіду. Зупинюся на тих, які треба вирішувати невідкладно. Передусім це питання судової влади в Україні, її судоустрою, судової системи, від визначення яких залежить вирішення багатьох положень судочинства і тому їх вирішення має передувати усій судово-правовій реформі.

Отже як ми зрозуміли розв'язанням спорів, якщо конфлікт не можна вирішити дипломатичним шляхом, суб'єкти міжнародного права звертаються до органів та установ системи міжнародного судочинства. Тому знання історії створення, структури, компетенції та основних принципів діяльності міжнародних судових установ має досить велике значення.

Воно регулює правове становища Міжнародного суду ООН, Постійної палати третейського суду, Європейського суду з прав людини, Суду Європейських співтовариств, Суду з примирення та арбітражу Організації з безпеки та співробітництва в Європі, Міжнародного трибуналу з морського права, Міжнародних кримінальних судів (трибуналів), Економічного суду

Співдружності Незалежних держав, Міжнародного центру по врегулюванню інвестиційних спорів, Міжнародного арбітражного суду Міжнародної торгової палати, Лондонського міжнародного третейського суду, Арбітражного інституту торгової палати м. Стокгольма, Міжнародного комерційного арбітражного суду і Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України, Міжнародного морського і річкового арбітражного суду при Міжнародній асоціації судновласників Чорноморського басейну.

Досить актуальним нині є питання щодо вирішення спорів у рамках Світової організації торгівлі, зокрема механізму розв'язання спорів економічного характеру.

Зокрема, при розгляді судової гілки влади в нашій державі необхідно враховувати міжнародні стандарти правосуддя, вимоги суспільства, а також існуючі найякісніші моделі правосуддя, які довели свою дієвість та дієвість. Насамперед слід зосередити увагу на тих принципах і стандартах здійснення правосуддя, які ґрунтуються на міжнародному досвіді, які виражені в багатьох міжнародно-правових документах.

Ці міжнародні акти містять численні норми, що визначають роль суддів у здійсненні правосуддя. Це цілком природно, оскільки саме справедливість є найважливішою гарантією захисту принципів верховенства прав і свобод людини. У цьому контексті ми зосередимося на фундаментальних принципах та правилах їх використання, визначених у Бангалорських принципах поведінки суддів [38].

Становлення судочинства в Україні насамперед відбувається шляхом імплементації загальних міжнародних принципів правосуддя та правил поведінки суддів у національне законодавство. Тобто першочерговим пріоритетом законодавчої роботи в цьому напрямку має стати аналіз фундаментальних ідей судочинства, закладених у міжнародно-правову

практику, та покладення їх в основу такої реформи.

Однак практика показує, що всі судові реформи в Україні починаються з «реорганізації судової системи», тобто спочатку утворюються нові спеціалізовані підрозділи судів, потім змінюються їх компетенції та повноваження, а закінчується тим, що новоутворені підрозділи. через деякий час ліквідуються.

Фактично така реформа не змінює судову систему зсередини, не викорінює тих злободенних явищ, які, мабуть, відомі кожному українцю якщо не з власного досвіду, то зі ЗМІ. Це і корупція, і хабарництво, і банальна неповага суддів до звичайного громадянина, який волею обставин змушений зіткнутися з судовою системою.

Поспіхом, і, як з'ясовується згодом, у зв'язку з вузько меркантильними цілями, при проведенні так званих судових реформ в Україні, як правило, не використовується світова практика та досвід, які склалися століттями, а український велосипед – це будується, що, на жаль, далеко не заходить. І поки що не зовсім зрозуміло, чи буде поточна реформа вітчизняної судової системи позбавлена таких недоліків.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО СУДУ

2.1. Пріоритети українсько-американських відносин

Від самого початку новітньої історії незалежності Української держави розвиток відносин із Сполученими Штатами Америки міцно займає місце одного із пріоритетів зовнішньої політики. У базовому документі – «Основні напрями зовнішньої політики України», прийнятому Верховною Радою 2 липня 1993 р., зазначається: «Особливе значення для України як країни, політика якої має особливе значення мають відносини зі Сполученими Штатами Америки. значний вплив на розвиток міжнародних подій». Як показує аналіз, українська дипломатія на американському напрямку послідовно діяла у повній відповідності з цим керівництвом.

Так, під час державного візиту до США в листопаді 1994 р. Президента України Л.Кучми керівники двох держав підписали Хартію українсько-американського партнерства, дружби і співробітництва, яка відкрила шлях до повномасштабного міждержавного співробітництва. у політичній, економічній, науково-технічній, гуманітарній та інших галузях. Отже, цю подію можна вважати початком якісно нового етапу в українсько-американських відносинах: вже у вересні 1996 р. під час робочого візиту до США Секретаря РНБО України сторони заявили, що Українсько-американські відносини вийшли на рівень стратегічного партнерства. Це твердження було підкріплено повідомленням про створення Українсько-американської міждержавної комісії на чолі з Президентом України Л. Кучмою та віце-президентом США А. Гором («Кучма-Горська комісія»). [20,

с.115].

На початку червня 2000 р. відбувся офіційний візит в Україну президента США Клінтона, який став демонстрацією зміцнення відносин стратегічного партнерства між Україною та США: президенти прийняли Спільну заяву, зміст якої зобов'язував сторони поглибити ці відносини. За цей період була розроблена міцна правова база українсько-американських відносин: вона складається з понад сотні документів різного рівня (міждержавного, міжурядового, міжвідомчого) та змісту (економічний, торговельний, енергетичний, екологічний, культурний, науково-технічний). , транспортні, охоронні, військові тощо).

На жаль, у 2002 році була втрачена динаміка українсько-американських відносин, які загалом зазнали великих випробувань, викликаних так званою «поштою». Обидві сторони швидко усвідомили необхідність якнайшвидшого розблокування цієї ситуації, і вже наприкінці того ж року почалися інтенсивні пошуки шляхів виходу з неї. Отже, одним із пріоритетів української зовнішньої політики цього року було виправлення існуючих негативних тенденцій в українсько-американських відносинах та виведення їх на рівень налагодженого стратегічного партнерства. У Посланні до Верховної Ради України у зв'язку з Посланням Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2002 році» Глава держави відзначає особливу важливість «відновлення конструктивний діалог зі Сполученими Штатами Америки, спрямований на встановлення принципів стратегічного партнерства, розвиток відносин на основі взаємної поваги, невтручання у внутрішньополітичні процеси, усунення бар'єрів для двосторонньої торгівлі та інвестицій» [40, с.323].

Поставлене завдання вимагає усвідомлення наявних активів, що можуть бути покладені у підвалини такого партнерства та визначення напрямів їхнього ефективного використання.

Важливо пам'ятати, що «стратегічне партнерство» між державами може виникнути на підґрунті несуперечності їхніх базових стратегічних інтересів, а послідовна реалізація партнерами намічених напрямів діяльності у життєво важливих для них вимірах національної безпеки є взаємовигідною та спрямовується на досягнення основних цілей, які вони ставлять перед собою на конкретний, визначений термін. У цьому зв'язку слід зауважити, що не тільки Україна, але й увесь пострадянський простір не належить до пріоритетів поточної стратегії США. Це пояснюється двома причинами.

По-перше, характерною особливістю стилю адміністрації президента Дж. Буша є те, що усі її наявні ресурси зосереджуються на вирішенні не більше як однієї-двох проблем, що визнані найактуальнішими. До таких сьогодні віднесені міжнародний тероризм і країни-ізгої, першою серед яких був визначений Ірак.

По-друге, вважається, що успішна реалізація завдання ядерного роззброєння трьох ядерних спадкоємців колишнього СРСР – України, Казахстану і Білорусі – та зміцнення за допомогою США системи забезпечення безпеки і фізичного захисту ракетно-ядерного арсеналу РФ дозволили викреслити цей простір з переліку джерел найбільших небезпек і загроз стабільності.

Проте викладене не означає втрату з боку США зацікавленості у пострадянському мегареґіоні взагалі. Передусім американські інтереси щільно прив'язані до зазначеного вище основного завдання адміністрації – боротьби з тероризмом. Тому не дивно, що особливої уваги Білого дому на пострадянському просторі стрімко набули регіони Центральної Азії й Кавказу. Невипадково єдиною пострадянською країною, стратегічне партнерство якої із США зафіксоване документально, є Узбекистан. (У березні 2002 р. США та Узбекистан домовилися про стратегічне партнерство: Сполучені Штати зобов'язалися надати Ташкенту загальні

гарантії безпеки. Зокрема передбачаються консультації з узбецькою стороною «за невідкладною потребою» стосовно зовнішніх загроз узбецькій безпеці. Сторони зобов'язуються інтенсифікувати військове співробітництво, включаючи «переоснащення збройних сил Узбекистану». Примітно, що при цьому до Ташкента висунуті вимоги щодо «інтенсифікації демократичних трансформацій» та забезпечення свободи преси.)

Невдала політика Російської Федерації під час загострення ситуації навколо Іраку та бойових дій у цій країні спричинила втрату довіри до Москви з боку Вашингтона, що матиме далекосяжні наслідки для американсько-російських відносин і політики США щодо пострадянського простору взагалі. Зокрема йдеться про таке.

На відміну від російського напрямку американської зовнішньої політики, якому притаманна виразна автономія завдань, український вектор міцно прив'язаний до європейського контексту. Передусім це стосується проблем європейської безпеки та стабільності, для яких ця велика, за європейськими вимірами, країна має бути не загрозою, а чинником зміцнення. За американським геополітичним проектом, Європа має бути єдиним, стабільним континентом.

Відтак зрозуміло, що в цьому проекті немає місця потенційним джерелам небезпек – штучним лініям поділу, державному егоїзму та ворожнечі, неузгодженості оборонних завдань тощо. Тому зацікавленість США в повномасштабній участі України в провідних європейських та євроатлантичних інституціях – передусім ЄС і НАТО – є природною, а їх готовність сприяти руху Києва в європейському напрямі не викликає сумнівів у щирості.

З огляду на зазначену стратегію, США зацікавлені у наступному:

– утвердження в Україні демократії та ринкової економіки західного зразка;

- готовності Києва посісти відповідне місце в системі забезпечення регіональної безпеки;
- спроможності України до надійного партнерства у глобальній справі боротьби з тероризмом, очолюваній Сполученими Штатами.

Шанси України увійти до кола стратегічних партнерів США значно зростуть, якщо вона зможе посісти чільне місце у перспективних проектах транспортування каспійських вуглеводнів до Європи.

По-третє, загалом сприятливий для України новий політичний клімат, що створюється у зв'язку із покращенням українсько-американських взаємин, дає можливість вирішити деякі проблеми українсько-російських відносин на користь України.

Сполучені Штати завжди активно підтримують Україну на шляху її євроатлантичної інтеграції. Після підписання 19 грудня 2008 року у Вашингтоні Хартії про стратегічне партнерство держсекретар США К. Райс відзначила, що «США підтримують інтеграцію України в євроатлантичні структури. І в цьому плані я хочу запевнити вас, що ухвалена в Бухаресті декларація, яка передбачає членство України в НАТО, коли вона відповідатиме стандартам, перебуває в центрі нашої політики. Ми з нетерпінням хочемо вам допомогти виконати ухвалене в Брюсселі рішення щодо інтенсифікації роботи комісії Україна-НАТО задля реалізації Бухарестської декларації». Підтримка євроатлантичного курсу України з боку США має особливе значення в умовах, коли процес долучення України до НАТО загальмувався, багато в чому через протидію інших членів альянсу, таких як Німеччина і Франція.

Зрозуміло, що пріоритетні завдання розвитку українсько-американської взаємодії не обмежуються викладеними вище, їх значно більше. Але головне полягає в тому, що вони добре узгоджуються зі стратегією США щодо України, метою якої, як зазначив вже згаданий новий посол США в Україні

Дж. Гербст, є «забезпечення інтеграції України до Євроатлантичної співдружності».

Отже, можна сказати, що Україна займає важливе значення в зовнішній політиці Сполучених Штатів Америки. Особливі відносини з якою в 1994-1995 рр. почали розглядатися багатьма політиками і експертами в США як спосіб стримування неоімперської політики Росії.

Вважається, що велику роль в просуванні американської політики зіграв экс-міністр закордонних справ України, раніше посол України в НАТО і ЄС, Б.Тарасюк. Під час свого візиту у Вашингтон в 1994 р. він наголошував на прийнятті США спеціальної стратегії по відношенню до України, згідно з якою, після підписання трьохстороннього договору по ядерному озброєнні українська проблематика відійшла на другий план.

Приводом до перегляду підходу США до України послужила переоцінка, пріоритетів російської зовнішньої політики, на перше місце серед яких було поставлено СНД. Суттєву роль зіграло і те, що в 1995р. адміністрація Клінтона піддавалась різній критиці за надмірну персональну зацікавленість в президенті Єльцині і « русоцентризмі». Стали помітні ознаки відходу США від негласного договору про розподіл сфер впливу. Позиція США, підтримувана Великобританією, була направлена на недопущення більш тісної інтеграції України і СНД. Зб. Бжежинським була сформульована свого роду нова доктрина стримування Росії.

Проте, що Україна, напевне, буде важливим пріоритетом для будь-якої американської адміністрації в наступні 100 років, заявив представник держдепартаменту Н.Бернс, Колишній держсекретар США У. Крістофер, підкреслив, що для «нового атлантичного співробітництва ціллю являється інтеграція України з Європою... Ми хочемо допомогти Україні закріпити свою незалежність подоланням жорстких економічних труднощів, з допомогою доступу на критично важливі ринки і шляхом розвитку

посилених відносин з НАТО». Про особливе місце, котре займає Україна в політиці США, говорить той факт, що вона стала третім після Ізраїлю та Єгипту отримувачем американської допомоги.

Стратегічне значення України посилюється ще й тим, що вона розглядається, як один з можливих транзитних шляхів енергопостачання з Центральної Азії та розширить коли своїх міжнародних відносин, що в подальшому позначиться на зростанні її економіки.

2.2. Україна – Російська Федерація: проблеми взаємодії в сучасних умовах

Досить давньою і суперечливою є історія українсько-російських відносин досить давня і суперечлива. Ще від виникнення Київської Русі до тепер, українські та російські народи живуть по сусідству, економічно і культурно співпрацюють, змагаються, інколи не знаходять спільної мови, а на даний момент, ще воюють.

Уже як вісім років минуло з того часу, як відбулася цинічна окупація з наступною анексією Росією українського Криму та розпочалась збройна агресія Росії проти України на Донбасі.

Починаючи ще з розвалу Радянського Союзу, Російська Федерація, в порушення діючих норм і правил міжнародного права, безпардонно продовжила практику його «гібридної політики» по відношенню до міжнародних організацій та інших країн, у т. ч. пострадянських.

Серед іншого, це знайшло своє відображення у скасуванні Державною думою РФ у грудні 2015 року примату міжнародного права (основних принципів міжнародного права, які є імперативними нормами) у національному законодавстві країни. Тобто, відтепер Росія «легітимно» не

буде дотримуватися взятих на себе (у відповідності до міжнародних договорів та угод), підписаних і ратифікованих нею зобов'язань, а також імплементованих у своє внутрішнє (національне) законодавство норм та стандартів, «...які будуть суперечити її національним інтересам». Зазначене повністю підтверджується рядом геополітичних висновків і уроків, що витікають з результатів «гібридної війни» Росії проти України протягом двох з половиною останніх років, а саме:

- невиконання (ігнорування) Росією міжнародних договорів та угод з питань підтримання міжнародної безпеки, збереження державності, захисту незалежності і територіальної цілісності суверенних держав та як наслідок – втрата нею міжнародних авторитету і довіри;

- невиконання (незнання) Росією міждержавних договорів та угод з Україною і як наслідок - втрата її міжнародного авторитету та довіри країн-учасниць СНД; – недостатня ефективність (вплив) міжнародних інститутів глобальної та регіональної безпеки (ООН, ОБСЄ, ЄС, Рада Європи, СНД) або їх нездатність (або небажання) втручатися у вирішення сучасних міжнародних (міждержавних) конфліктних ситуацій, збройних конфліктів та локальних конфліктів. війни і як наслідок – втрата ними міжнародного престижу;

- вирішення Російською Федерацією міждержавних протиріч шляхом неадекватного та надмірного застосування військової сили поза існуючими механізмами міжнародної безпеки. Зміщення уваги у військових конфліктах на асиметричне застосування військової сили незаконними (неформальними) збройними формуваннями, а також зміщення акцентів у веденні військових конфліктів на комплексне використання військових і невійськових засобів (політичних, економічних, інформаційно-психологічний та ін.), що докорінно змінює характер класичної збройної боротьби [7].

Переважає більшість провідних міжнародних і вітчизняних

політологів, військово-політичних експертів, військових спеціалістів та аналітиків поділяють думку, що в рамках реалізації підступної неоімперської «гібридної політики» Росія розв'язала і зараз продовжує проти України так звана «гібридна війна», тобто повноцінна війна – «гібридна» за формою і «асиметрична» за змістом. Його відмінність характеризується як проведенням агресивних військових дій під виглядом незаконних (неформальних) збройних формувань, так і одночасним використанням широкого спектру політичних, економічних (в тому числі енергетичних і торговельно-економічних), а також інформаційних і пропагандистські заходи, з яких, як правило, і починається ця «гібридна війна», що супроводжується протягом усього періоду бойових дій. Ряд провідних експертів Заходу не безпідставно називають це також «війною нового покоління» або «війною нового покоління».

Російська стратегія такої війни спрямована насамперед проти слабкостей України та Заходу (США/НАТО), а не проти їхньої сили. Війна нового покоління відрізняється від більшості експертних поглядів та оцінок «...гібридного конфлікту» тим, що поєднує непомітну, приховану підтримку державою-агресором незаконних збройних формувань з її прямою, повноцінною і навіть з елементами зарозумілість втручання на всіх її етапах і в усіх формах» (визначення експертів з американського дослідницького фонду «Нащадок»). Окремі аспекти цієї стратегії з'являлися раніше в Чечні, Молдові та Грузії, але в Україні ця стратегія одночасно перевіряється та вдосконалюється Росією.

Разом з тим, за цей достатньо тривалий час, ані в Україні, ані на Заході так і не було проведено ґрунтовного дослідження щодо аналізу та оцінки висновків і уроків «гібридної війни», які мали б лягти в основу розбудови сектору безпеки і оборони як окремих країн, так і коаліцій країн в умовах проведення «війн нового покоління» («війн нової генерації»).

Збільшення чисельності, модернізація та реформування Збройних Сил Російської Федерації шляхом створення нових «ударних оперативних сил» (у складі відновлених і нових ударних військових формувань – мотострілецьких, танкових, повітряно-десантних/десантно-штурмових/дивізій та спецназу) на західному та південно-західному стратегічних напрямках, а також прийняття на озброєння нових зразків озброєння та військової техніки, комплексів і засобів розвідки та радіоелектронної боротьби, систем і засобів безпечного зв'язку, автоматизованих систем управління військами. і зброя.

Тут нам усім важливо розуміти і пам'ятати, що залякування силою завжди було важливим елементом російської політики (на сьогодні «гібридної політики» Росії), до якої слід ставитися дуже серйозно. Особливо з урахуванням сучасних реалій, які впливають зі співвідношення (порівняння) військової сили Російської Федерації на Західному та Південно-Західному стратегічних напрямках з військовими спроможностями країн НАТО в Європі, яке зараз не на користь Альянсу. Насамперед, це стосується основних бойових танків, бойових броньованих машин (ББМ), реактивних систем залпового вогню /РСЗВ/ та артилерійських систем (у т.ч. самохідних).

Зосередження основних зусиль при плануванні і проведенні заходів оперативної та бойової підготовки штабів і військ Збройних сил Російської Федерації при відпрацюванні на Західному та Південно-Західному стратегічних напрямках (як правило, в умовах раптових перевірок готовності військ і сил у взаємодії з іншими силовими структурами і органами центральної та місцевої влади, а також СКШН типу «Захід» та «Кавказ») задач наступального характеру (в т.ч. шляхом проведення глибинних рейдових операцій /дій/ на території умовного противника), перекидання військ і техніки усіма видами транспорту та своїм ходом на велику відстань

(у т.ч. із Центрального та Східного військових округів) з метою нарощування наступального потенціалу своїх військ на найбільш успішних операційних напрямках, розгортання органів бойового управління та всебічного забезпечення у польових умовах тощо [43].

У випадку з Україною, подібного роду раптові перевірки і навчання використовувалися для оперативного маскування масового переміщення військових формувань Збройних сил РФ у рамках їх підготовки до незаконної анексії українського Криму і цинічної агресії на Сході України.

Тобто, в той час, коли армії США, країн-членів НАТО та ЄС протягом останніх двох десятиліть відпрацьовували на навчаннях завдання участі їх національних та об'єднаних військових контингентів у міжнародних миротворчих операціях, армія Російської Федерації в цей час займалася модернізацією і реформуванням для перевірки та практичної реалізації нових концепцій створення та застосування «ударних оперативних сил» російських військ в умовах підготовки та проведення «операцій нового покоління» («операцій нової генерації») – тобто, так званих «гібридних війн» [25].

Тобто, якщо готуватися Росії до масштабної війни із Заходом (НАТО/США, ЄС), то новосформовані 1-а гвардійська танкова та 20-а гвардійська загальновійськова армії Західного військового округу ЗС РФ (включаючи дві новостворювані дивізії /танкову – у м. Богучар Воронежської області та мотострілецьку – у м. Єльня Смоленської області) на Західному стратегічному напрямку – це достатньо зручний інструмент для їх застосування у масштабній (звичайній) війні.

Таким чином, це може бути одним із ймовірних варіантів розв'язання Росією масштабної війни, який зберігає свою актуальність – проти НАТО і об'єднаної Європи (ЄС), тобто – Третьої Світової війни з непередбачуваними наслідками.

Роль і місце основних бойових танків (ОБТ) залишаються

вирішальними на сучасному полі бою, за умови обладнання їх засобами протидії протитанковим ракетним комплексам (ПТРК) та ручним піхотним гранатометам (РПГ).

Так, сучасні російські Т-72Б3 мають модернізовану броню, обладнані системою динамічного захисту, новою версією 125-мм гармати та, найголовніше, вдосконаленою комп'ютеризованою системою управління вогнем із покращеною оптикою та сучасними приладами нічного/всепогодного бачення.

Основний бойовий танк Т-90 також має всі ці вдосконалення, але його найбільш важливим атрибутом є інтегрована система активного захисту. Використовуючи радар для виявлення ракети, що наближається, ця система захисту вистрілює, як із дробовика, щільною завісою з «картечі» (аерозольних гранат), що перешкоджають роботі головці самонаведення протитанкової керованої ракети.

З початком опору України військовій агресії Російської Федерації на території Донецької і Луганської областей, а також окупації і анексії українського Криму, інформаційна політика Російської Федерації трансформувалася у тотальну військову дезінформаційну агресію, спрямовану на демонізацію в очах російського та світового суспільства діючого керівництва України.

Таким чином, російська військова інтервенція проти України оголила вразливі місця як у секторах безпеки і оборони України, об'єднаної Європи (ЄС) та США/НАТО, так і у системі міжнародної безпеки загалом.

Врахування уроків російської «гібридної війни» в Україні, які армії України та провідних країн Заходу мають винести з російсько-українського конфлікту на Донбасі, безумовно, сприятиме розвитку та зміцненню секторів безпеки та оборони, як окремих країн, так і коаліцій країн у контексті «війни нового покоління» («війни нової генерації») [5].

Подальше ведення Росією «гібридної війни» проти України в масштабах і формах поточного року призведе до поступового виснаження України на тлі можливого припинення/послаблення міжнародних санкцій проти Росії. За таких обставин врегулювання російсько-українського конфлікту потребуватиме пошуку нових, більш раціональних варіантів.

Затягування вирішення конфлікту, безумовно, приведе його до замороженого стану, що майже автоматично і на радість путінського Кремля ставить крапку на європейських та євроатлантичних перспективах України на невизначений термін, а також на можливість втратити державність України.

24 лютого 2022 року путінська РФ розв'язала широкомасштабну війну проти України. Вторгнення супроводжується величезною кількістю вбивств, руйнувань, військових злочинів. «Станом на 6 травня задокументовано 10257 воєнних злочинів та 4878 злочинів проти національної безпеки України. Внаслідок збройної агресії за офіційними даними ювенальних прокурорів 641 дитина постраждала в Україні внаслідок збройного вторгнення рф в нашу державу. При цьому 223 дитини загинуло та 410 отримали поранення», — повідомляють в Офісі Генерального прокурора України (<https://www.facebook.com/pgopro.gov.ua/posts/364279625734877>).

Зібрані професійним чином дані, в тому числі – за участі міжнародних спостерігачів, – мають, і, безперечно, будуть використані офіційними представниками України в позовах до Росії у міжнародних судових інстанціях.

2.3. Міжнародні судочинні організації як гаранти забезпечення миру

Міжнародний правопорядок, який розуміється як стан впорядкованості системи міжнародних відносин на основі норм і принципів міжнародного права, як фактична реалізація і застосування міжнародного права, має на меті захист спільних інтересів міжнародного співтовариства, перш за все загального миру і міжнародної безпеки.

Поява ядерного і бактеріологічної зброї, а з ними і загрози знищення самого життя на Землі зажадало критичного переосмислення всього комплексу питань війни і миру.

Планування, підготовка, розв'язання або ведення агресивної війни розуміється сьогодні міжнародною спільнотою як найтяжчий міжнародний злочин, що посягає на основи міжнародного правопорядку.

Загальна зацікавленість держав у справі збереження міжнародного правопорядку сприяла створенню системи колективної безпеки.

Колективною безпекою є система колективних заходів, які застосовуються державами на універсальній або регіональній основі.

Створення системи колективної безпеки базується на принципі неподільності світу, зміст якого полягає в небезпеці військових конфліктів для всіх держав світу. Цей принцип вимагає від держав реагувати на будь-які порушення миру і безпеки в будь-якій частині земної кулі, брати участь у спільних діях на основі Статуту ООН з метою запобігання або усунення загроз миру.

Міжнародне право розрізняє універсальну та регіональну системи колективної безпеки.

Організацією універсальної системи колективної безпеки є Організація Об'єднаних Націй. Її головною метою є підтримання міжнародного миру і

безпеки, для чого він уповноважений «вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загроз миру та придушення актів агресії чи інших порушень миру, а також використовувати мирні засоби, відповідно до принципів справедливості та міжнародного права, для врегулювання або врегулювання міжнародних спорів або ситуації, які можуть призвести до порушення миру» (п. 1 ст. 1 Статуту ООН).

Підтримка міжнародного миру і безпеки будується на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права і здійснюється Генеральною Асамблеєю і Радою Безпеки ООН, компетенція яких у цій сфері чітко розмежована.

У цьому випадку лише Рада Безпеки визначає наявність будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру чи акту агресії та дає рекомендації чи вирішує, які заходи слід вжити відповідно до ст. 41 (заходи, не пов'язані із застосуванням збройних сил) або ст. 42 (заходи щодо використання збройних сил для придушення агресора) Статуту ООН для підтримки або відновлення міжнародного миру і безпеки.

В рамках ст. 41 Статуту ООН Рада Безпеки ООН неодноразово застосовувала санкції проти Родезії в 1966, 1968, 1970, Південної Африки в 1977 (ембарго на постачання зброї), Іраку в 1990 (економічні та фінансові), 1999-9 Економічні, Лівії в 1992- 1996 р. (господарське та озброєння) та ін.

В рамках ст. 42 Статуту ООН Рада Безпеки ухвалила рішення про силове придушення агресора під час нападу КНДР на Південну Корею 25 червня 1950 р. та в 1990 р., коли Ірак окупував територію Кувейту [23].

Сучасна концепція миротворчості в рамках ООН базується на комплексній ролі ООН у сферах превентивної дипломатії, підтримання миру, підтримання миру та миробудування.

Під превентивною дипломатією розуміють дії, спрямовані на запобігання виникненню розбіжностей між сторонами, запобігання

переростання існуючих суперечок у конфлікти та обмеження масштабів конфліктів після їх виникнення. У його рамках очікується більш широке використання заходів зміцнення довіри, створення місій з встановлення фактів і систем раннього попередження про загрози миру, превентивне розгортання збройних сил ООН, використання нейтральних зон як превентивний захід.

Миротворчість – це дії, спрямовані на те, щоб привести до згоди ворогуючі сторони головним чином за допомогою переговорів і інших мирних засобів, передбачених в главі VI Статуту ООН.

Підтримання миру передбачає проведення операцій за допомогою військового персоналу як для запобігання конфліктів, так і для встановлення миру.

Головними умовами здійснення операцій ООН з підтримання миру є згода на такі операції ворогуючих сторін, припинення вогню і гарантії безпеки з їх боку миротворчим силам; рішення Ради Безпеки на проведення миротворчих операцій йод керівництвом Генерального секретаря ООН; надання за погодженням з ворогуючими сторонами військових контингентів країнами, які погодилися послати свої війська; дії військ на основі повної неупередженості та невтручання у внутрішні справи ворогуючих сторін; фінансування операцій але спеціальною шкалою внесків державами – членами ООН та ін.

Склалися і продовжують розвиватися операції ООН з підтримання миру двох типів: місії військових спостерігачів з неозброєних офіцерів – "блакитні берети" (вперше така місія була проведена в 1948 році з метою спостереження за виконанням умов перемир'я в Палестині) і сили з підтримки миру в складі національних військових контингентів, озброєних легкою стрілецькою зброєю, – «блакитні каски» (перша така операція була проведена в 1956 р Надзвичайними збройними силами ООН на Близькому

Сході).

Постконфліктне миро будівництво – це дії по встановленню і підтримці структур в постконфліктний період, які повинні сприяти зміцненню та зміцненню миру в цілях запобігання рецидивам конфліктів.

Статут ООН (гл. VIII) допускає можливість створення міжнародних регіональних систем колективної безпеки для підтримки міжнародного миру і безпеки на регіональній основі. При цьому повинні виконуватися наступні умови: дії на регіональній основі повинні бути сумісні з цілями і принципами ООН, стосуватися тільки місцевих суперечок і не виходити за межі даного району; ніякі примусові дії не повинно чинитися без повноважень від Ради Безпеки ООН (дії з використанням збройної сили в регіоні можуть мати місце тільки для відображення вже вчиненого нападу в порядку здійснення права на індивідуальну або колективну самооборону по ст. 51 Статуту ООН з негайним повідомленням про це Раду з Безпеки); всі місцеві суперечки, що виникають між державами будь-якого регіону, повинні вирішуватися тільки мирними засобами; будь-які дії на регіональній основі не повинні суперечити діям в рамках універсальної системи міжнародної безпеки ООН [15].

З цього випливає, що регіональні системи безпеки складають частину всесвітньої універсальної системи безпеки.

Регіональними організаціями колективної безпеки є Ліга арабських держав (ЛАД), АС, Організація американських держав (ОАД), Організація Північноатлантичного договору (НАТО), ОБСЄ, СНД, Організація Договору про колективну безпеку (ОДКБ). В результаті якісних останніх перетворень Європейського союзу до сфери його ведення віднесено формування спільної зовнішньої політики і політики безпеки держав-членів.

В установчих актах таких регіональних організацій, як ЛАД, АС, ОАГ, НАТО, СНД, ОДКБ, містяться положення про колективні заходи в разі збройного нападу проти будь-якого з їх членів. Ці організації широко

вдаються до створення сил з підтримки миру. Так, в 1971 р ЛАД створила міжарабський сили по роз'єднанню в Лівані («зелені каски»), щоб покласти край сутичкам між різними релігійними угрупованнями. У 1981 р Організація африканської єдності (попередник АС, утвореного в 2002 р) створила Міжафриканська сили з підтримки миру, призначені для спостереження за виконанням угоди між угрупованнями в Чаді.

Правовою основою колективної безпеки в рамках ОБСЄ є: Заключний акт ОБСЄ 1975 року, підсумкові документи ОБСЄ, прийняті в Белграді (1977), в Мадриді (1980), Відні (1989), пакет документів «Гельсінкі-2» (1992) і в Будапешті (1994), в тому числі Кодекс поведінки, що стосується військово-політичних аспектів безпеки, створення антикризових механізмів і проведення операцій з підтримання миру як між членами ОБСЄ, так і всередині будь-якої держави – члена ОБСЄ. В рамках ОБСЄ проводилися операції миротворчого характеру групами спостерігачів в Придністров'ї, Нагірному Карабасі, в Чечні, Абхазії, Грузії та силами з підтримки миру в Албанії [40, с.27].

Правовою основою колективної безпеки в рамках СНД є Статут СНД, Договір про колективну безпеку від 15 травня 1992 року, Угода про групи військових спостерігачів і колективних силах з підтримки миру в СНД від 20 березня 1992 року з трьома Ташкентський протоколами до нього та ін.

Рада глав держав СНД має право створювати групи з підтримання миру з військового і цивільного персоналу (групи військових спостерігачів та колективні миротворчі сили з підтримки миру). Ці групи вирішують наступні завдання:

- роз'єднання конфліктуючих сторін;
- спостереження за виконанням домовленостей про припинення вогню або перемир'я, про роззброєння протиборчих сторін;
- створення умов для мирного врегулювання суперечок і конфліктів;

- сприяння забезпеченню прав і свобод людини;
- надання гуманітарної допомоги, в тому числі в разі екологічних катастроф або стихійних лих.

В рамках СНД було проведено кілька миротворчих операцій: у Придністров'ї, в Південній Осетії, в Абхазії, Грузії, Таджикистані.

Спроба збалансувати величезне воєнно-політичний вплив НАТО зроблена освітою в 2002 р Організації Договору про колективну безпеку (на основі Договору про колективну безпеку 1992 г.) в складі деяких держав СНД, включно з Російською Федерацією.

Росія є учасницею (іноді – і ініціатором утворення) багатьох авторитетних універсальних і регіональних міжнародних організацій.

Разом з тим важливе місце в системі міжнародної безпеки займають взаємопов'язані двосторонні і багатосторонні договори, які регламентують правові аспекти забезпечення миру. Ці договори умовно можна розділити на чотири групи.

1. Договори, що містять гонку ядерних озброєнь у просторовому відношенні.
2. Договори, що обмежують нарощування озброєнь у кількісному та якісному відносинах.
3. Договори, що забороняють створення окремих видів інструментів та їх адміністративну ліквідацію.
4. Договори, розраховані на запобігання випадкового (несанкціонованого) виникнення війни.

ВИСНОВКИ

Становлення України як незалежної демократичної держави відбувається в період кардинальних політичних та економічних зрушень в українському суспільстві та історичних змін у системі міжнародних відносин, що характеризується появою нових незалежних держав, появою нових регіональних центрів сили, у міжнародних відносинах перехід від епохи конфронтації до ери відкритості та співпраці в зоні Європейського Союзу - з одного боку, і форсування міжнародного виступу аж до розв'язання широкомасштабної війни на пострадянському просторі - з іншого.

Процес творення держави та розбудови вільного громадянського суспільства в Україні збігається з поступовим входженням її у світове співтовариство та пошуком свого місця у сучасному складному, різноманітному та суперечливому світі. Враховуючи своє геополітичне положення, історичний досвід, культурні традиції, багаті природні ресурси, потужний економічний, науково-технічний та інтелектуальний потенціал, Україна може і повинна стати впливовою світовою державою, здатною відігравати значну роль у забезпеченні політичної та економічної стабільності в Європі.

Неодмінною умовою успішної реалізації Україною свого потенціалу є її активне та повномасштабне входження у світове співтовариство. Долаючи кризові явища в суспільстві та пробиваючись у світ, Україна спирається на свої корінні національні інтереси, відповідно до яких визначаються основи, напрями, пріоритети та функції зовнішньої політики. Основною вимогою при здійсненні зовнішньої політики є найбільш повне й ефективно забезпечення національних інтересів країни. Розвиваючи основні положення, визначені Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р., а також іншими документами, прийнятими Верховною Радою України, на основі суворого дотримання загальновизнаних норм і принципів міжнародного

права, ООН Статутом та іншими документами НБСЄ українська держава реалізує зовнішню політику на засадах відкритості та співпраці з усіма зацікавленими партнерами.

Наша країна засуджує війну як інструмент національної політики, дотримується принципу незастосування сили та загрози силою, прагне вирішувати будь-які міжнародні суперечки виключно мирними засобами. Розвиток двосторонніх міждержавних відносин, розширення участі в європейському регіональному співробітництві, членство в ООН та інших універсальних міжнародних організаціях є основними напрямками міжнародних відносин України. Пріоритетними стратегічними напрямками у сфері двосторонніх відносин є активний розвиток політичних, економічних, науково-технічних, культурних та інших відносин з різними державами. Виходячи з цього, визначальною рисою зовнішньої політики України є налагодження з ними відносин політичного та військового партнерства, взаємовигідного економічного співробітництва, широких культурних, наукових, гуманітарних зв'язків.

Географічно близькі держави разом з деякими прикордонними країнами є своєрідним мостом між Україною та Європою. Україна буде прагнути розвивати з ними повномасштабні дружні відносини. Співпраця з державами світу, розвиток європейського регіонального співробітництва, участь України у світових міжнародних організаціях створює реальні можливості для взаємодії практично з усіма державами світу в рамках багатосторонньої дипломатії, розширить зону стабільності та миру навколо України, сприятиме її становленню як впливової європейської держави, прокладе шлях до широких політичних, економічних, культурних, наукових, гуманітарних зв'язків. Україна будує свої міжнародні відносини на засадах миру, співпраці, невтручання у внутрішні справи інших держав, дотримання принципу неподільності міжнародного миру та міжнародної безпеки, сумлінно виконує всі свої міжнародні зобов'язання, веде активну, гнучку та збалансовану зовнішню політику, що дозволяє нашій державі у своїй

зовнішній політиці відстоювати підхід «безпека для себе через безпеку для всіх».

Практика Міжнародного Суду, Ради Безпеки ООН до 1999 р. показує, що держави, які є сторонами у справах, що розглядаються Судом, у більшості випадків не дотримувалися встановлених тимчасових заходів. Отже, факт, щонайменше, відсутності юридичної сили вимог ст. 41 Статуту Міжнародного Суду ООН або, в кращому випадку, явна відсутність обґрунтування для обов'язкового виконання тимчасових заходів лише на підставі ст. 41 Статуту Суду. Також не варто забувати, що наша країна подала позов проти Росії щодо порушення нею положень двох Міжнародних конвенцій, в яких просить Суд встановити тимчасові заходи. Суд, хоча і відмовився запровадити тимчасові заходи відповідно до Конвенції про фінансування тероризму, однак встановив чіткі заходи щодо порушення норм Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. У подібній ситуації опинилася Грузія, очікуючи рішення суду за своїм позовом проти Росії в 2008 році.

Тоді Суд ухвалив рішення на користь попередніх заходів. Залишається сподіватися, що в осяжному майбутньому концепція та юридична сила такого важливого засобу, як попередні події, знайдуть своє нормативне закріплення, оскільки це дуже важливий механізм реалізації міжнародного права та судового процесу в цілому, а також спосіб вирішення конфлікту під час судового розгляду спору. Його.

Зовнішня політика, як відомо, багато в чому є продовженням і розвитком внутрішньої політики. Його напрямок є невід'ємною частиною формування незалежної Української держави в цілому, створення відповідних їй інституцій. Основні принципи зовнішньої політики Української держави були закладені в Декларації про державний суверенітет України (липень 1990 р.). Для обґрунтування власної чіткої лінії України на міжнародній арені 2 липня 1993 р. Верховна Рада Республіки затвердила «Основні напрями зовнішньої політики України». Цей документ визначав

основні національні інтереси та завдання зовнішньої політики, принципи, на яких здійснювалася зовнішньополітична діяльність України. Важливим моментом у процесі формування концепції зовнішньої політики стало прийняття Конституції України, яка законодавчо закріпила основні принципи зовнішньої політики, спрямовані на забезпечення національних інтересів і безпеки держави.

Сьогодні Україна протистоїть агресору в особі Російської Федерації, вносячи хаос у всю структуру післявоєнного розвитку Європи. Агресор використовує новий формат ведення війни, сподіваючись уникнути відповідальності за життя людей, зруйновані будинки та промисловість країни, яка не хоче дотримуватися російської політики. Дипломатична, консультативна та фінансова допомога від наших партнерів і санкції проти Російської Федерації є важливим фактором впливу, але необхідно використовувати ще потужніші заходи впливу на Російську Федерацію та надати Україні більше можливостей для захисту своєї землі та повітря, у цьому їй допомагають міжнародні організації.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Адміністративна Юстиція: Європейський досвід і пропозиції для України / автори-упорядники І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіда. – К.: Факт, 2003. – 536 с.
2. Бадрак В. Русский хук. С помощью Украины Москва наносит удар по Вашингтону // Зеркало недели. – 2001. – №7 (331). – 17-23 февраля.
3. Бідей О. Проблеми популяризації адміністративної юстиції як головного інструмента захисту прав і свобод особистості // Право України. – 2008. – № 5. – С. 37.
4. Величковский А. Проблемные аспекты понятия «юрисдикция Международного Суда ООН» Белорусский журнал международного права и международных отношений. 2000. – № 4.
5. Гібридна війна Росії проти України: уроки та висновки <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2107122-gibridna-vijna-rosii-proti-ukraini-uroki-ta-visnovki.html>
6. Гайдуков Л. Ф. Міжнародні відносини та зовнішня політика. – К., 1990 – 2000. – 226-300с.
7. Георгіаді Н. Г., Князь С. В. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності. – Львів: Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2009. – 196 с.
8. Дело, касающееся применения Международной конвенции о ликвидации всех форм расовой дискриминации (Грузия против Российской Федерации) // Российский ежегодник международного права 2008 г.
9. Дубовик В. Політика США по відношенню до незалежної України (1991-1994 рр.) Аналіз концепцій американської політології // Автореферат дисертації на здобуття звання к. п. н. – Одеса, 1996. – С. 8.
10. Єрмакова О. А., Козак Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність регіону: навчальний посібник. – Одеса: Фенікс, 2013. – 332 с.
11. Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – 377 с.

12. Закон України Про участь України в міжнародних миротворчих операціях, від 23.04.1999 № 613-XIV – 202 с.

13. Каламкрян Р. А. Поведение государств в международном суде ООН : Международно-правовые проблемы судебно-арбитражного производства / Р. А. Каламкрян, Акад. наук СССР. Ин-т государства и права. – М. : Наука, 1999.

14. Камінський Є., Дашкевич А. Політика США щодо України. – К., 1998. – С. 517.

15. Караман І. Рішення Міжнародного суду ООН у справі про делімітацію Чорного моря // Право України. – 2012. № 3–4.

16. К визиту в Україну Президента США: современное состояние украинско-американских отношений // www.cherkassy.net?CITY/news/2000/06200/news0506/08.Htm

17. Кожевников Ф. Ш., Шармазанов Г. В. Международный суд ООН: организация, цели, практика. М. : Международные отношения, 1971.

18. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року // ВВР. – 2005. – № 35-36, № 37. – ст.446.

19. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність: навч. посіб. / Колпаков В. К. : Юрінуом Інтер, 2008. – 256 с. – Бібліогр.: с.247–254.

20. Коломацька С. П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення. – К. : Професіонал, 2004. – 288 с.

21. Константин О. Суб'єктивні публічні права як об'єкт забезпечення адміністративним судочинством // Право України. – 2006. – № 8. – С. 96.

22. Маркус В. Володимир Корецький – перший українець – суддя Міжнародного трибуналу в Гаазі // Правничий вісник. – 1963. – Кн. 2.

23. Міжнародне судочинство / Кол. авт.; За заг. ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К. : ТОВ « Видавництво «Юридична думка», 2009. – 260 с.

24. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства / За ред. С. В. Ківалова, О. І. Харитонової. – Х., 2006.
25. Несук Н., Репринцев В., Каминский П. Украина в зарубежных доктринах и стратегиях XX столетия // Век XX и мир. – 1996. – № 1.
26. Особливості гібридної війни РФ проти України. Досвід, що отриманий Повітряними Силами ЗСУ
<https://www.ukrmilitary.com/2017/05/experience-received-by-the-armed-forces-of-the-armed-forces-of-ukraine.html>
27. Осинцев Ю., Турбин Э. Борьба СССР за совершенствование процесса мирного урегулирования споров. М. : Международные отношения, 1983.
28. Основи конституційного права України . за ред В. В. Копейчікова. – К., «Юрінком» 1997.
29. Павлова Н. В. Предварительные обеспечительные меры: понятие, механизм реализации, особенности осуществления в рамках взаимодействия судебных процессов государств // ВВАС. 2002.
30. Правила процедуры Международного суда ООН 1978 г. // Documents on the International Court of Justice. Compiled and edited by S. Rosenne. – Kluwer Academic Publishers, 1991. P. 567.
31. Про концептуальні засади подальшого здійснення судової реформи в Україні: Доповідь голови Ради суддів України. П. Пилипчука під час другої частини VIII позачергового з'їзду суддів України 7 грудня 2007 року // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – № 12 (88). – С.9-14.
32. Про судоустрій: Закон України від 7 лютого 2002 року // ВВР). – 2002. – № 27-28 . – ст. 180.
33. Про стан здійснення судочинства адміністративними судами: Постанова спільного засідання Президії Верховного Суду України та президії Ради суддів України від 3 квітня 2009 року №.7 // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 4 (104). – С.15–23.

34. Савчук К. О, Мельничук В. П. Міжнародний суд ООН як спосіб мирного розв'язання конфліктів на сучасному етапі // Часопис Київського університету права. – 2013/4.

35. Самсін І. Побудова української моделі адміністративного судочинства: теоретико-практичні проблеми // Право України. – 2006. – № 10. – С.7.

36. Селіванов А. О. Адміністративний процес в Україні: реальність і перспективи розвитку правових доктрин. – К. : Видавничий Дім «ІнЮре», 2000.

37. Тимченко Л., Кононенко В. Проблеми делімітації морських просторів України // Міжнародне право. Науково-практичний фаховий журнал. – № 1. – 2012.

38. Толстих В. Рішення міжнародних судів // Міжнародне право. – № 2/2012. – С. 41-54.

39. Торкунов А.В. «Современные международные отношения: Хронология событий» (1989-1999 гг.) М.: РОССПЕН, 1999. - 584 с.

40. Чекаленко Л. Д. Зовнішньополітичні механізми забезпечення національної безпеки України / дис. доктора політ. наук : 23.00.04 / РНБО України НІПМБ. – К., 2007. – 437 с.

41. Шамрай В.О., Коропатнік І.М. Участь збройних сил України в міжнародних миротворчих операціях. // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права «Міжнародне право». Ірпінь 2004р. – 129с.

42. Шинкарецькая Г. Г. Международная судебная процедура. – М. : Наука, 1992.

43. Що треба знати про війну з Росією
<https://blogs.pravda.com.ua/authors/viatrovych/5c77ed7f557c8/>

44. Юридична енциклопедія. У 6 томах. / Редкол.: Ю. С. Шемчушенко (відп. ред.) та ін.. – К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2002. – Т.4: Н-П. – 720 с.: іл.